

CZU: 342.924:94(498.8)

[http://doi.org/10.59295/sum8\(168\)2023_39](http://doi.org/10.59295/sum8(168)2023_39)

CÂTEVA PROBLEME ADMINISTRATIVE APLICATE CA URMARE A UNIRII DOBROGEI CU ROMÂNIA

Volumia SÎNGEORZAN,

Universitatea Liberă Internațională Moldova

Transformarea geopolitică a Peninsulei Balcanice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a transformat ireversibil compoziția politică și etnică a regiunii, după înființarea unor state ca România, Bulgaria, Serbia, Grecia. Pe fondul construcției statului și a națiunii, elitele politice din statele menționate mai sus au decis să omogenizeze și să reconstruiască societatea pentru a justifica revendicările teritoriale dorite de conducătorii politici din statele menționate anterior. Acest proces de omogenizare a fost realizat prin acțiuni de integrare pentru populațiile care aparțineau uneia dintre națiunile diferite cultural și, de asemenea din punct de vedere al identității. În unele cazuri, grupuri etnice mai puțin numeroase au fost asimilate efectiv în cadrul națiunii și, implicit, în cultura oficială, cum ar fi cazul Greciei, Bulgariei și, într-o mai mică măsură, a Serbiei. Dobrogea nu făcea excepție și a cunoscut evoluții demografice extrem de interesante.

Cuvinte-cheie: omogenizare, turc, etno-cultural, toponymy, mozaic, grupuri etnice.

SOME ADMINISTRATIVE PROBLEMS APPLIED AS A RESULT THE UNION OF DOBROGEA WITH ROMANIA

The geopolitical reconfiguration of The Balkan peninsula in the second half of the 19 th century irreversibly transformed the ethnic and political composition of the region after founation of states like Bulgaria, Serbia and Greece. On the background of the attempt of state and nation frame, political elites from theabove mentioned states decided to homogenize and rebuild the society tojustify territorial claims that political rulers from the state previously mentioned hoped for. This process of homogenization has been realized through actions of settlement for populations thst belonged to one of the mentioned nations culturally and also from the identity point of view. In some cases, less numerous ethenic groups have been settled and assimilated effectively to the nation and implicitly to the official culture like in the case of Greece, Bulgria and in a less extend, Serbia. Dobrogea was no eception and knewextremely interesting demographic evolutions.

Keywords: homogenization, turkish, etno-cultural, toponymy, mosaique, ethnic groups.

Câteva idei introductive

Caracteristica socială a Dobrogei diferă de restul spațiului românesc, datorită faptului că aici trăiau cele mai multe comunități etnice, în comparație cu restul teritoriului, înregistrându-se clivaje importante create de particularitățile acestui spațiu intrat în componența României după 1878. ---

Provincia se încadra în ceea ce se poate numi „grupuri marcate de dinamica socială” element de altfel specific societăților în tranziție definite de autori precum Pierre Bourdieu sau Max Weber [1]. Unele aspecte administrative care au definit elita politică dobrogeană au fost marcate de o anumită tipologie a mentalului colectiv, ce a păstrat modul tradițional de gândire al comunităților care trăiau în această provincie a României. Aceste tradiții reprezentau liantul care păstra unitatea grupului ce nu se putea destructura, asigurând guvernarea politică a unor elite. Câteva trăsături ale teoriei modernizării sociale și politice teoretizate de autori din spațiul anglo-saxon [2] susțin ideea conform căreia: „modernizarea este o teorie a difuzării inovațiilor dinspre un centru evoluat, care le produce spre o zonă periferică” [3], care necesită evoluție și progres instituțional. Elitele politice românești se adaptau ideilor conform cărora la mijlocul secolului XIX dezvoltarea societății românești presupunea neapărat modernizarea tuturor structurilor ei și crearea unor instituții care să demareze acest proces foarte important. Se punea problema modelului ce urma să fie aplicat. Ca urmare apar mai multe opinii, care au creat un dezacord între tabăra tradiționalistă, conservatoare și tabăra modernistă reprezentată de liberali, care se profila ca un spațiu public de dezbateri pe tema proiectelor de modernizare de la acea dată. Acest lucru a dat naștere la două principale grupări: tradiționaliștii pe

de o parte și modernistii pe de altă parte. Ca urmare, tradiționaliștii considerau că modernizarea României și implicit a Dobrogei trebuia să fie realizată într-un ritm moderat, adaptat la realitățile românești, pentru a nu se produce rupturi ireparabile. Moderniștii afirmau că modernizarea societății românești trebuia să fie echivalentă cu o „intervenție chirurgicală” [4], fără să țină cont de tradiții.

Trecutul nu trebuia să frâneze progresul în opinia lui A. D. Xenopol, care argumenta că: „un progres fără durere și suferință este inimaginabil” [5].

Probleme administrative în structura etnică a Dobrogei în favoarea populației românești

Cazul Dobrogei este deosebit din punct de vedere al analizării elitelor puterii deoarece în administrație au fost implicați mulți din cei care făceau parte din comunitățile etnice. Procesul de integrare a produs și o naționalizare a elitelor administrative în sensul că la nivelul primăriilor, al consiliilor județene se găsesc mulți etnici români. Acest fenomen a fost cercetat de către echipele studențești regale organizate și finanțate de Fundațiile Regale. Trebuiau observate și analizate particularitățile tradițiilor impuse de lungul proces de otomanizare pe care l-a cunoscut Dobrogea timp de cinci secole. În programele de cercetare rurală, Dimitrie Gusti a identificat și problema colonizărilor din trecut și de dată recentă [6], urmând ca în viitor să se facă anchete sociale despre acest fenomen în diferite comunități care au făcut obiectul colonizărilor. Dimitrie Gusti și echipa sa cerceta elementele de ordin etnic, economic și religios care existau în cadrul Dobrogei. Fenomenul în sine a produs transformări în structura etnică și a modificat raportul demografic în favoarea populației românești, ceea ce a constituit un interes pentru Școala Sociologică de la București¹, care a investigat o serie de comunități rurale. Observăm că munca de investigație socială și cercetarea comunităților a avut loc pe întreg teritoriul dobrogean, în sate reprezentative, în perioada anilor 1835-1838. După anul 1878 în cele două autorități statale diferite încep acțiuni de integrare de către Bulgaria și România pentru naționalizarea teritoriului nou dobândit. Partea de nord a Dobrogei, de la Gurile Dunării și până la Silistra, a fost integrată României, în timp ce partea Dobrogei de Sud² a fost integrată Bulgariei pentru a o cointeresa ca stat în susținerea intereselor europene în zona balcanică. Ceea ce va întreprinde statul bulgar pentru a bulgariza și deotomaniza Dobrogea de Sud va întreprinde și tânărul stat român pentru a definitiva procesul de integrare a Dobrogei de Nord.³

Influențele culturale care au existat în Balcani au construit un tip unic de geografie umană specifică acestui areal cultural și politic aparte. Astfel putem vorbi de apariția elitelor care au gestionat puterea politică, aspect care și-a impus dominația asupra restului societății, monopolizând resursele statului obținute prin taxarea țăranilor [7].

Astfel se explică modul diferit de abordare, model care va fi prezent și în Dobrogea ca sistem politic, social și economic. Modelul statului modern, văzut de Michael Mann în vestul Europei, apare și în Balcani într-o formă coruptă. Față de România unde elita existentă coordonează apariția instituțiilor, în Bulgaria elita apare odată cu instituțiile.

Problema Bulgariei s-a datorat faptului că elitele au apărut odată cu dezvoltarea infrastructurală a statului și au acaparat aparatul instituțional fără de care nu ar fi putut să existe [8]. Așa apar practic și diferențele de sistem în spațiul dobrogean care, deși anterior avusese o organizare identică sub Imperiul Otoman, cunoaște diferențe semnificative de sistem politic în teritoriul nou configurat împărțit între România și Bul-

¹ Pentru cunoașterea și analiza evoluției Școlii Sociologice de la București sunt disponibile mai multe volume. Cea mai bună analiză din spațiul academic românesc a personalității lui Dimitrie Gusti și a Școlii create de acesta este realizată de Zoltan Rostas în lucrarea *O istorie orală a Școlii Sociologice de la București*, publicată la Editura Printeh în anul 2001.

² Județelor Constanța și Tulcea li se adăugaseră de la 1913 și până la 1940 alte două județe: Durostor și Caliacra

³ Denumirea de Dobrogea de Sud este descrisă de Valentin Ciorbea, care susține că, în epocă a fost denumită și Cadrilater. Această denumire a fost împrumutată din cartogaria militară și a desemnat spațiul militar cuprins între cetățile Silistra-Rusciuk-Caliacra-Varna cu centrul pe fortul de la Șumla, întărit de Imperiul Otoman pentru a închide culoarul dobrogean și debarșarea spre câmpia prebalcanică. În august 1913, partea de sud a Dobrogei intră în componența României, conform tratatelor de la București. În 1940, prin Tratatul de la Craiova, teritoriul în cauză revine statului bulgar, Ciorbea, V. (2008), *Evoluția Dobrogei între 1918-1944*. Contribuții la cunoașterea problemelor geopolitice, economice, demografice, sociale și ale vieții politice și militare. Ediția a II a revăzută și reîntregită, Constanța, Editura Ex Ponto, p. 15.

garia după 1878 [9]. Integrarea Dobrogei în cadrul statului românesc a atras multe comunități țărănești din provincii diferite ale României interesate de împrăștierea cu suprafețe de pământ agricol. Dobrogea, ca provincie nou integrată teritoriului, a intrat în raza de influență a sistemului politic românesc [10]. Această tendință a fost întărită de legea din 1880, care a favorizat așezarea masivă a familiilor românești în Dobrogea, fenomen care a cunoscut mai multe etape [11]. Ca urmare, Dobrogea a devenit o Dacie în miniatură sau un mozaic de rase românești⁴. Împreună cu românii autohtoni din Dobrogea au venit mai multe categorii de români stabiliți în provincie, originari din Transilvania, Țara Românească, Moldova și Basarabia, dar și din diverse regiuni ale Peninsulei Balcanice, din zona Pindului și a Timokului [12]. Pe lângă aceste grupuri au mai sosit prin intermediul migrației grupuri etnice diverse precum: germanii, italienii, grecii, armenii, evreii. Toate aceste grupuri s-au așezat alături de mai vechile comunități ale turcilor, tătarilor, bulgarilor, rușilor-lipoveni, cerchezilor, care erau prezente în spațiul dobrogean la 1878, astfel au fost create noi identități sociale și loialități politice. Evident că în urma acestui proces s-au format elitele care au preluat pârghiile administrative ale provinciei. Astfel Dobrogea a devenit un mozaic lingvistic și cultural, dar și un adevărat laborator pentru promovarea identității naționale românești. Succint, astfel s-au derulat procesele de integrare în cadrul teritoriului dobrogean.

Legi noi privind provincia istorică Dobrogea, după unirea cu România

Pentru noul teritoriu anexat României, a fost Legea pentru organizarea Dobrogei⁵, publicată în Monitorul Oficial nr. 57 din 2 martie 1880. Această lege a fost numită de către Mihail Kogălniceanu „Constituția Dobrogei”, cuprinzând de fapt realitățile politice în cel mai convenabil mod pentru autoritatea nou înființată. Legea, constituia baza reglementărilor în materie legislativă specifică noii provincii încorporate statului român și a avut rolul unei legi fundamentale. Legea a fost promulgată la 9 martie 1880, dată la care înceta regimul regulamentelor ad-hoc, început în 1878, ocazie cu care debuta regimul excepțional ce a durat de la 1880 până la 1909, an în care locuitorilor din Dobrogea, li se acorda drepturile politice fundamentale.

Prevederile neliberale ale legii din 1880 au întâlnit o opoziție semnificativă în Parlamentul de la București. Însuși Mihail Kogălniceanu a contracarat aceste critici și a câștigat aprobarea Parlamentului pentru proiectul de lege prin care încercau să fie reglementate „numai prioritățile naționale”. Tot Kogălniceanu le răspundea deputaților care considerau că legea „dă viață materială, dar refuză total viața publică în Dobrogea”, în timp ce un alt deputat a afirmat că „statul român tratează Dobrogea ca o turmă de sclavi”. Tuturor opozițanților politici și criticilor săi Kogălniceanu le răspundea că: „această lege este făcută pentru nimic altceva, ci pentru ca Dobrogea să devină parte din România și locuitorii ei de a se asimila încet și să devină români”. Mihail Kogălniceanu a pledat pentru punerea în aplicare a unor circulare emise de guvern, care au fost menite să extindă în provincie competențele și autoritatea instituțiilor administrative centrale și pentru a favoriza dominația politică și economică a etnicilor români. Prin urmare, au fost legiferate o serie de reglementări care trebuiau să uniformizeze instituțional, dar și politic, educațional, militar, grupurile etnice din provincie. Aceasta era viziunea lui Kogălniceanu pentru teritoriul dobrogean.

Pentru ca viața în Dobrogea să revină la o anumită normalitate trebuiau create instituții care să instaurereze ordinea. Statul român a preluat Dobrogea ca un teritoriu aflat într-o sărăcie extremă, unde bandele de tâlhari făceau legea, dispunând după bunul plac de orice și unde lipsa unor condiții minime de siguranță era de notorietate. O ordine juridică trebuia să ia ființă pentru a îngloba și armoniza noile raporturi și valori, pentru a impune și menține spiritul de unitate și mai ales ordine.

Pentru început a existat o ordine de tranziție, care mai târziu a devenit conformă cu întreg sistemul Statului Român [13]. Guvernul român avea atunci un mare jurisconsult și în special organizator al sistemului justiției, Eugen Stătescu, bun cunoscător al sistemului de justiție patriarhală din Dobrogea și al instituțiilor

⁴ Etapele s-au desfășurat în mai multe perioade: prima etapă între 1884-1891; a doua etapă între 1893-1897; a treia etapă între 1904-1907; ultima etapă între 1912-1914.

⁵ Această alcătuire juridică cuprindea șapte capitole și 68 de articole și reglementa probleme ce priveau: teritoriul, drepturile dobrogenilor, administrația din provincie, instituțiile județene, organizarea judecătorească, finanțele și puterea armată, Toma Ionescu, art. cit. p. 263.

juridice românești din trecut. Stătescu a căutat să integreze aceste instituții prin unificare, să le concretizeze într-un sistem de organizare tranzitoriu către organizarea justiției din România, care să răspundă și la necesitățile din Dobrogea. În ceea ce privește aceste necesități, era una definitorie și anume pacea între locuitori, tulburată de ororile și asupririle războiului. Pe cale de consecință, statul român a acționat în sensul consistenței instituționale pe două dimensiuni imperative: legislația de tranziție și organizarea unui sistem de administrare eficient. Dificultatea majoră rezidă în necesara schimbare de mentalitate pe care o presupune acest proces. Populațiile constituite din românii așezați în comunități, dar și din locuitori minoritari, au activat în aproape toate instituțiile administrației dobrogene. În cadrul consiliilor locale și comunale s-au respectat realitățile etnice, mulți dintre primarii de după 1878, fiind turci și tătari, conform compoziției etnice. În unele localități cum ar fi la Mangalia, Babadag, Medgidia, primarii turci și tătari au fost aleși până la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Afirmarea pe plan social-politic și administrativ a turcilor și tătarilor a fost încurajată mai ales de legile speciale cu privire la Dobrogea, aplicate de guvernele românești după 1878⁶.

O serie de instituții juridice nu au fost afectate de această reorganizare, menținându-se tribunalele religioase musulmane, dar a fost instituită și obligativitatea ca în comunele mixte fiecare minoritate să fie reprezentată de un jurat [14]. La alegerile organizate se studia și aplica dispozițiile legii electorale, putând participa toți contribuabilii, cetățeni stabili, cu un venit de cincizeci de lei, dreptul de a fi aleși avându-l cei care depășeau un venit de o sută de lei. În urma alegerilor în județul Constanța, au fost aleși 4 primari români, 27 de primari musulmani și un primar bulgar, în plasa Mangalia, în cele 48 de comune au fost aleși 45 primari musulmani și trei primari români. Un exemplu pentru acele timpuri l-a dat Mangalia, unde populația era majoritar musulmană și primar a fost ales un român, Florea Iacob. În plasa Hârșova, în cele 15 comune au fost aleși 7 primari români, 7 primari musulmani și un primar bulgar [15].

Lui Remus Opreanu, prefectul județului Constanța, omul căruia nu i-a scăpat nimic neobservat și a cărui activitate administrativă a trasat un nou drum, gândul i-a fost mai mult îndreptat către școală: „Aceasta a fost una dintre preocupările mele principale. Ideile, sentimentele unei națiuni, se manifestă prin școală, depozit al culturii morale și intelectuale” [16]. Școala era locul unde se formau oameni, personalități remarcabile ale Dobrogei. Între 1879-1881, au funcționat 37 de școli în județul Constanța și s-au construit 19 localuri proprii. Construcțiile au fost făcute „prin contribuțiile laborioase și onestei populațiuni rurale” și pentru aceasta a fost destul „ca ideea să i se dea, pentru ca din tot sufletul să lucreze pentru realizarea ei” [17]. Remus Opreanu a trimis primii bursieri dobrogeni la școlile din Iași sau București, care când plecau erau conduși la gară „de colegii lor împreună cu domnul director și în sunetele imnului Frate Române” [18].

1881 este anul când a construit 25 de biserici românești, cu colecte ale locuitorilor, iar în 1882 a determinat guvernul să prevadă în bugetul statului 300.000 lei pentru Catedrala din Constanța. Nu a uitat însă nici de domeniul de sănătate a populației, întemeind spitale, unde oamenii se puteau trata. Populației românești a crescut considerabil și a condus la decizia de a înlocui denumirile localităților, fiind de fapt consemnarea unei noi stări de lucruri, o altă autoritate care impunea ordinea socială, administrativă, politică și juridică. Oamenii de cultură, istorici, oameni politici, au impus înlocuirea denumirilor unor localități în care populația românească era majoritară. În documentele oficiale ale unor localități dobrogene sunt trecute denumirile musulmane pe care le-au purtat în timpul secolelor de stăpânire otomană.

Unele probleme de administrare și modernizare socială în Dobrogea

Transformările social-economice nu au întârziat să apară, statul a devenit din ce în ce mai puternic, manifestându-se prin regimul fiscal care asigura fondurile necesare pentru proiecte de infrastructură și pentru dezvoltare. Cazul Dobrogei este diferit de restul provinciilor românești în ceea ce privește fondul funciar și

⁶ Este vorba despre: Legea de organizare a Dobrogei din 1880 și Legea pentru regularizarea proprietății imobiliare în Dobrogea din 1882, despre legi ale învățământului de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Și nu trebuie să omitem îndemnul și promisiunea egalității de tratament a lui Carol I atunci când a pus în fruntea armatei sale, piciorul în Dobrogea: aceleași drepturi pentru toate etniile trăitoare în teritoriul revenit la România, Ionescu, M. D., (1904), Dobrogea în pragul veacului al XX-lea, București, Editura Artele Grafice.

distribuția pământului [19]. Statisticile în Dobrogea la 1913, consemnează multe proprietăți ce cuprindeau de la 100 la 300 de hectare deținute de un singur proprietar [20]. Dimitrie Gusti arăta în tratatele sale sociologice că „în mai toate satele și gospodăriile Plasei Constanța există marea proprietate. Ocupația locuitorilor este agricultura, creșterea oilor, viticultura și sericicultura”. Despre importanța economică a Dobrogei în general și a Constanței în special, Vasile M. Kogălniceanu remarca următoarele: „Astăzi, când avem Dobrogea, când posedăm mărețul pod peste Dunăre și când portul Constanța devine din zi în zi tot mai mult un centru comercial considerabil, azi abia ne putem da seama în deplină cunoștință de cauză de extraordinara însemnătate a Dobrogei pentru noi. Fără Dobrogea am fi fost o țară cu aripile tăiate. Grație Dobrogei am căpătat un drum la Mare și astfel întregul nostru comerț de export și o bună parte din cel de import au luat drumul apei-așa cum a dorit și prevăzut Mihail Kogălniceanu în 1880- asigurându-ne libertatea economică cea mai deplină” [21]. Problema împroprietărilor o mare realitate a vremurilor a stat în atenția sociologului Dimitrie Gusti și este consemnată de către Emanoil Bucuța, care publica un articol despre potențialul economic al Cadrilaterului în care se pot desprinde și evoluțiile demografice [22]. Erau evaluări ale procesului de integrare, care reușise să amelioreze compoziția etnică în Dobrogea. Percepțiile echipelor regale din satele dobrogene consemnau o lume rurală care devenea prin obiceiuri și mod de viață, românească, cu idealuri și năzuințe de-a lungul istoriei provinciei, dar și a statului modern român.

Concluzii

Prin toate problemele tratate, putem arăta că administrația dobrogeană a reușit să creeze personalități capabile să deruleze procesul de integrare și de românizare a provinciei. Accentul se pune pe dimensiunea interioară, pe trăire și învățare, pe exercitarea aptitudinilor și energiilor spirituale individuale, întrucât autorul actului cultural este individul (creator și receptor de valori). Acest dialog activ este un mod de a fi al culturii, care implică aspectul civilizațional „sensul activ și funcțional al culturii, domeniul acțiunii, eficacității și pozitivității” [23]. În timp ce problemele fundamentale ale culturii sunt natura și omul, cele ale civilizației sunt societatea și omul. Astfel „cultura este rezultatul detașării omului de natură, având fața îndreptată spre subiect: civilizația este rezultatul inserției omului în societate și are fața îndreptată spre obiect. În timp ce civilizația este prin excelență operă colectivă, cultura este, prin definiție, creație individuală, efort personal. Eforturile culturale individuale se condensează în valori politice, pe când eforturile civilizatoare se întruchipează în bunuri publice. În planul individualității, al subiectivității, cultura este rezultatul educației, iar civilizația este sistemul, organizat și instituționalizat, al educației civice și politice”.

În felul acesta se declanșează un proces de integrare politică și socială a grupurilor etnice din Dobrogea, pe care autoritățile îl instituționalizează și îl asumă public prin intermediul tuturor deciziilor guvernamentale, care se luau în epoca respectivă. Se proiecta astfel o filozofie ce avea să fundamenteze stăpânirea românească, care în Dobrogea a derulat un amplu proces de romanizare a provinciei prin intermediul procesului de colonizare. Personalitățile politice românești, deși nu aveau experiența cosmopolitismului, au acceptat să primească o parte exotică din Balcani, pe care au românizat-o și au construit o civilizație modernă. Armonia etnică putea fi în principiu determinată cantitativ ca relație între o matrice culturală a grupului care delimita pragurile psihologice sau cele determinate de cunoaștere și ierarhii în modelarea circuitelor de comunicare politică [24]. În revistele și ziarele tipărite în capitală și nu numai, se regăsește fizionomia societății românești cu problemele, împlinirile și aspirațiile sale. S-au ivit posibilități de aplicare a unor soluții practice cu efecte politice pozitive în peisajul social dobrogean până când treptat noua regiune urma să intre în cadrul structurii economice a statului român, dominată de marea proprietate agricolă încă nerezolvată la acea vreme. Așadar, procesul de integrare a fost unul complex și mai ales costisitor, marcând ireversibil raportul etnic și demografic în favoarea populației românești din Dobrogea. Personalitățile politice, istorice, guvernării români de după 1878 au avut o abordare cu totul de excepție pentru că nu au recurs la presiuni sau violențe. Practic a fost vorba despre o înțelepciune politică deosebită, care s-a bazat pe necesitatea modernizării Dobrogei în contextul politic al configurării națiunii românești.

Integrarea Dobrogei în cadrul teritoriului național a fost un succes, prin urmare aici s-a consolidat o cultură politică și socială specifică modernității românești.

Referințe:

1. Gil Eyal, Ivan Szelenyi, Eleanor Townsley, *Capitalism fără capitaliști-Noua elită conducătoare din Europa de Est*, trad. De Ionel Sava și Cristian Mihail Miehs, editura Omega, București, 2001.
2. Immanuel Wallerstein, *The World-System: Capitalist and the Origins of the European World- Economy in the Sixteenth Century*, New Academic Press, 1974; Robert Brenner, *Înapoierea economică în Europa de Est în lumina dezvoltării occidentale*, în Daniel Chirot (coord.) *Originile înapoierii în Europa de Est: economie și politică din Evul Mediu până în secolul XX*, traducere de Victor Rizescu, Editura Corint, București, 2004, capitolul II.
3. Daniel Chirot, *Schimbarea într-o societate periferică*, traducere de Victor Rizescu, Editura Corint, București, 2002.
4. Dudley Seers, *The Stages of Economic Growth of a Primary Producer in the Middle of Twentieth Century*, in *Imperialism and Underdevelopment*, ediție îngrijită de Robert Rhodes, New York, Monthly Review Press, 1970.
5. Andrew C. Janos, *Modernization and Decay in Historical Perspective: The case of Romania*, in Kenneth Jowit editor, *Social Change in Romania 1860-1940*, Berkeley, Institute of International Studies, University of California, 1978.
6. Dimitrie Gusti, *Opere*, vol. VI, ediție îngrijită de Ovidiu Bădina și Octavian Neamțu, Editura Academiei RSR, București, 1977.
7. Steven Pawlovitch, *Istoria Balcanilor 1804-1945*, editura Polirom, Iași, 2006.
8. Mincev D. N., *România și renașterea bulgară*, Constanța, 1936.
9. John R. Lampe, *Frontieră Imperială sau periferie capitalistă? Despre cum trebuie definită înapoierea balcanică între 1520 și 1914*, în Daniel Chirot, op. cit., capitolul VI.
10. Victor Stroescu, N.stanciu Pantely, *Pe cărările străbunilor*, în *Dobrogea Nouă*, vol. III, Bazargic, 1926.
11. Nicolae Iorga, *Droits nationaux et politiques Roumains dans la Dobroudja*, Bucharest, 1918.
12. Constantin Brătescu, *Dobrogea lui Carol și colonizările dobrogene*, în *Analele Dobrogei*, anul XIX, nr. III, 1938.
13. Romulus Perde, *Legislația și măsurile de ordine publică în Dobrogea imediat după reintegrarea în cadrul statal românesc*, în Virgil Coman, (coord.), *Dobrogea-Model de conviețuire multiethnică și multiculturală*, Editura Muntenia, Constanța, 2008.
14. Stoicescu, D. (1928), *Justiția românească în Dobrogea*, în *Dobrogea cincizeci de ani de viață românească 1878-1928*, Editura Culturală Națională.
15. Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998.
16. Remus Opreanu. *Raportul către Ministerul de interne la 1880*, p. 23.
17. Constantin Scheletti, *Dobrogea și Organizarea ei*, Tulcea, Typografia Română, 1879.
18. Valentin Ciorbea. *Evoluția Dobrogei între 1918-1944. Contribuții la cunoașterea problemelor geopolitice, economice, demografice, sociale și ale vieții politice și militare*. Ediția a II a revăzută și reîntregită, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008.
19. Constantin P. Rotaru, *Reformele agrare în Dobrogea Veche (1878-1930)*, Iași, f.e., 1930.
20. Dumitru Șandru, *Reforma agrară din 1921 în România*, București, Editura Academiei RSR, 1975.
21. Vasile M. Kogălniceanu, *Dobrogea 1879-1909. Drepturi politice fără libertăți*, București, Ed. Lib. Socec, 1910.
22. Emanoil Bucuța, *Un sat de coloniști*, în *Curierul Echipelor Studentești*, anul II, seria II, nr. 4 din 15 februarie 1937.
23. Alexandru Tănase, *Cultură și civilizație*, Editura politică, București, 1977.
24. Yona Friedman, *About Critical Groupsize*. The United Nations University, Tokyo, 1928.

Date despre autor:

Volumia SÎNGEORZAN, grad didactic I, liceul teoretic „Ioan Cotovu”, Hârșova, județul Constanța.

Tel.: 0722 43 12 54

E-mail: singeorzanvolumica@yahoo.com

Prezentat la 06.10.2023